DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

22. december 2010 *

I sag C-303/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Bundesverwaltungsgericht (Tyskland) ved afgørelse af 24. april 2008, indgået til Domstolen den 8. juli 2008, i sagen:

Land Baden-Württemberg

mod

Metin Bozkurt,

procesdeltager:

Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht,

har

* Processprog: tysk.

DOMSTOLEN (Første Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Tizzano, og dommerne J.-J. Kasel (refererende dommer), A. Borg Barthet, E. Levits og M. Berger,

generaladvokat: E. Sharpston
justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Land Baden-Württemberg ved M. Schenk, som befuldmægtiget

— den tyske regering ved M. Lumma og N. Graf Vitzthum, som befuldmægtigede

— den danske regering ved J. Bering Liisberg og R. Holdgaard, som befuldmægtigede

— den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato W. Ferrante

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved V. Kreuschitz og G. Rozet, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 8. juli 2010,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 7, stk. 1, andet led, i associeringsrådets afgørelse nr. 1/80 af 19. september 1980 om udvikling af associeringen (herefter »afgørelse nr. 1/80«). Associeringsrådet blev oprettet ved aftalen om oprettelse af en associering mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Tyrkiet, som blev undertegnet den 12. september 1963 i Ankara af Republikken Tyrkiet på den ene side og EØF's medlemsstater og Fællesskabet på den anden side, og som blev indgået, godkendt og bekræftet på Fællesskabets vegne ved Rådets afgørelse 64/732/EØF af 23. december 1963 (*Samling af Aftaler indgået af De Europæiske Fællesskaber*, bind 3, s. 541).

2 Anmodningen er indgivet under en sag mellem Land Baden-Württemberg og Metin Bozkurt, som er tyrkisk statsborger, vedrørende en sag om udvisning af sidstnævnte fra tysk område.

Retsforskrifter

3 Artikel 59 i tillægsprotokollen, der blev undertegnet den 23. november 1970 i Bruxelles og indgået, godkendt og bekræftet på Fællesskabets vegne ved Rådets forordning (EØF) nr. 2760/72 af 19. december 1972 (*Samling af Aftaler indgået af De Europæiske Fællesskaber*, bind 3, s. 581), har følgende ordlyd:

»Inden for de af denne protokol dækkede områder må der ikke gives Tyrkiet gunstigere betingelser end dem, som medlemsstaterne indrømmer hinanden på grundlag af traktaten om oprettelse af Fællesskabet.«

4 Afsnit 1 i kapitel II i afgørelse nr. 1/80, der har overskriften »Bestemmelser på det sociale område«, vedrører »[b]eskæftigelsesforhold og arbejdskraftens frie bevægelighed«. Dette afsnit indeholder nævnte afgørelses artikel 6-16.

5 Artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 har følgende ordlyd:

»Med forbehold af artikel 7 vedrørende familiemedlemmers frie adgang til beskæftigelse har tyrkiske arbejdstagere med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en bestemt medlemsstat:

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i et år, ret til fornyelse af deres arbejdstilladelser i denne medlemsstat hos samme arbejdsgiver, såfremt der er beskæftigelse

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i tre år, ret til i denne medlemsstat med forbehold af den fortrinsstilling, som arbejdstagere fra Fællesskabets medlemsstater

har, at modtage tilbud om anden beskæftigelse hos en arbejdsgiver efter eget valg, såfremt dette tilbud er afgivet under normale vilkår og er registreret ved den pågældende medlemsstats arbejdsmarkedsmyndigheder

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i fire år i den pågældende medlemsstat, fri adgang til enhver form for lønnet arbejde efter eget valg.«

6 Artikel 7 i afgørelse nr. 1/80 bestemmer:

»Når tyrkiske arbejdstagere har tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat, har deres familiemedlemmer, såfremt de har fået tilladelse til at flytte til den pågældende medlemsstat

— efter at have haft lovlig bopæl dér i mindst tre år, og under forbehold af den fortrinsret, som gives arbejdstagere fra Fællesskabets medlemsstater, ret til at modtage enhver form for tilbud om beskæftigelse

— efter at have haft lovlig bopæl dér i mindst fem år, fri adgang til enhver form for lønnet beskæftigelse.

Tyrkiske arbejdstageres børn, der har gennemført en erhvervsuddannelse i værtslandet, kan uafhængigt af varigheden af deres ophold i medlemsstaten modtage ethvert tilbud om beskæftigelse i den pågældende medlemsstat, forudsat at en af forældrene har været lovligt beskæftiget i denne stat i mindst tre år.«

7 Samme afgørelses artikel 14, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse med forbehold af begrænsninger begrundet i hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed og den offentlige sundhed.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

8 Metin Bozkurt, der er født i Tyrkiet i 1959, fik tilladelse til at rejse ind på tysk område i april 1992.

9 I september 1993 indgik han ægteskab med en tyrkisk statsborger, der udøvede lovlig lønnet beskæftigelse i Tyskland og derfor var indehaver af en tidsubegrænset opholdstilladelse. Ægtefællen fik tysk statsborgerskab i 1999.

10 Som følge af ægteskabet fik Metin Bozkurt i oktober 1993 en tidsbegrænset opholdstilladelse, som i oktober 1998, dvs. da han opfyldte betingelsen i artikel 7, stk. 1, andet led, i afgørelse nr. 1/80 om fem års bopæl, blev ændret til en permanent opholdstilladelse.

11 Fra juni 2000 levede han adskilt fra sin hustru. Ægtefællerne blev skilt i november 2003.

12 Under sit ophold i Tyskland har Metin Bozkurt arbejdet for forskellige arbejdsgivere. Ifølge den forelæggende ret har den nøjagtige varighed af beskæftigelsesperioderne imidlertid ikke kunnet fastslås i mangel af oplysninger og dokumentation fra Metin Bozkurts side herom.

13 Fra begyndelsen af 2000 var Metin Bozkurt sygemeldt i ca. 18 måneder, i løbet af hvilken periode han blev opereret for en svulst i hjernen.

14 Ved udløbet af denne fraværsperiode blev han afskediget af sin arbejdsgiver. Siden da har han været arbejdsløs og oppebåret underholdsydelser i henhold til Sozialgesetzbuch, Teil II (lovbog på det sociale område, del II). Efter at have boet et stykke tid på et kommunalt herberg har han siden november 2005 boet i en lille lejlighed, som han lejer af sin bror.

15 Metin Bozkurt blev i 1996 og 2000 dømt for vold og hærværk, og blev i maj 2004 kendt skyldig i voldtægt og legemsbeskadigelse mod sin ægtefælle under et ophold i Tyrkiet i juli 2002. Efter at Metin Bozkurt havde appelleret sagen og fået delvist medhold, blev straffen den 17. januar 2005 endeligt fastsat til to års fængsel, hvis fuldbyrdelse i sin helhed blev gjort betinget, hvorefter Metin Bozkurt, som var varetægtsfængslet, blev løsladt.

16 Ved afgørelse af 26. juli 2005 besluttede Land Baden-Württemberg, at Metin Bozkurt skulle udvises med øjeblikkelig virkning (herefter »udvisningsafgørelsen«) på grundlag af den seneste domfældelse af ham, som bekræftede hans tilbøjelighed til voldelig adfærd. Land Baden-Württemberg fandt, at Metin Bozkurt ikke kunne påberåbe sig de rettigheder, der følger af artikel 6 og 7 i afgørelse nr. 1/80, fordi han ikke havde fundet nyt arbejde inden for en rimelig frist efter, at han var blevet afskediget, og heller ikke udfoldede alvorlige anstrengelser med henblik herpå.

17 Metin Bozkurt anlagde sag til prøvelse af udvisningsafgørelsen ved Verwaltungsgericht Stuttgart, som i første omgang traf beslutning om at udsætte fuldbyrdelsen af udvisningsafgørelsen, og siden annullerede den ved dom af 5. juli 2006.

18 Land Baden-Württemberg iværksatte appel af denne dom for Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg, som ved dom af 14. marts 2007 stadfæstede dommen. Denne ret fandt således, at Metin Bozkurt, henset til de perioder, hvor han havde haft lovlig bopæl i Tyskland, kunne gøre krav på en opholdsret på grundlag af artikel 7, stk. 1, andet led, i afgørelse nr. 1/80. Udvisningsafgørelsen var derfor ulovlig på grund af, at den ikke opfyldte de betingelser, der gælder for unionsborgere, og som i henhold til Domstolens praksis skal overholdes, for så vidt angår tyrkiske statsborgere, der er indehavere af en opholdsret i medfør af afgørelse nr. 1/80. Denne ret fandt desuden, at de omstændigheder, der bestod i, at Metin Bozkurt havde været arbejdsløs siden 2000, at han i givet fald var definitivt udelukket fra arbejdsmarkedet på grund af alvorlig sygdom, og at han havde været fængslet i ca. ni måneder, ikke indebar, at han havde mistet den retsstilling, som han havde opnået i medfør af nævnte bestemmelse i afgørelse nr. 1/80, henset til Domstolens praksis, hvorefter opholdsretten, når først den er erhvervet, ikke afhænger af, om betingelserne for, at den kunne erhverves, fortsat er opfyldt.

19 Land Baden-Württemberg indbragte herefter sagen for Bundesverwaltungsgericht ved en »revisionsanke«, idet den gjorde gældende, dels at Metin Bozkurt i mellemtiden havde mistet sin opholdsret i Tyskland på grund af sin udelukkelse fra arbejdsmarkedet, dels at han ikke gyldigt kunne støtte ret på artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, eftersom han groft havde krænket den persons fysiske integritet, fra hvem han har afledt sin ret.

20 Bundesverwaltungsgericht er enig i Verwaltungsgerichtshof Baden-Württembergs retlige analyse i dommen af 14. marts 2007, men finder, at det er af betydning for løsningen af den tvist, som er indbragt for den, at afgøre, om Metin Bozkurt kunne

påberåbe sig beskyttelsen i medfør af artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 på det tidspunkt, hvor udvisningsafgørelsen blev truffet.

21 I denne henseende er det den forelæggende rets opfattelse, at der endnu ikke foreligger praksis fra Domstolen vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt den ret til ophold i en medlemsstat, som en tyrkisk statsborger har erhvervet i sin egenskab af familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager, der er lovligt integreret på arbejdsmarkedet i denne stat, fortabes eller ej på grund af, at ægteskabet opløses efter, at den omhandlede ret er gyldigt erhvervet.

22 Desuden finder nævnte ret, at det er tvivlsomt, om en tyrkisk statsborger som Metin Bozkurt, henset til de særlige faktiske omstændigheder, der kendetegner hovedsagen, gyldigt kan gøre krav på en opholdsret på grundlag af artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, uden at dette kan anses for at have karakter af et misbrug. Det skal nærmere bestemt fastslås, om en person, der er indehaver af en lovligt erhvervet rettighed, kan miste denne i tilfælde af, at han efterfølgende har krænket den person, fra hvem han tidligere havde afledt nævnte ret.

23 Da Bundesfinanzhof på denne baggrund finder, at afgørelsen af den sag, som er indbragt for den, nødvendiggør en fortolkning af afgørelse nr. 1/80, har den besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Vedbliver en ægtemand til en tyrkisk arbejdstager, der har tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat, i medfør af artikel 7, stk. 1, andet led, i [afgørelse nr. 1/80] også at beholde den som familiemedlem erhvervede ret til beskæftigelse og ret til ophold efter skilsmisse fra ægtefællen?

Såfremt spørgsmål 1 besvares bekræftende:

2) Foreligger der omstændigheder, der udgør misbrug, ved påberåbelse af artikel 7, stk. 1, andet led, i [afgørelse nr. 1/80] med hensyn til den ret til ophold, der er afledt fra den tidligere hustru, når den tyrkiske statsborger efter opnåelse af retsstillingen har begået voldtægt og legemsbeskadigelse over for hustruen og er straffet for denne gerning med en toårig frihedsstraf?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

24 Det fremgår af sagen, at den i hovedsagen omhandlede tyrkiske statsborger, inden hans ægteskab blev opløst, opfyldte alle de nødvendige betingelser for lovligt at have den retsstilling, som er fastsat i artikel 7, stk. 1, andet led, i afgørelse nr. 1/80.

25 På denne baggrund skal den forelæggende rets spørgsmål forstås således, at den herved nærmere bestemt ønsker oplyst, om artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 skal fortolkes således, at en tyrkisk statsborger såsom sagsøgeren i hovedsagen, der i sin egenskab af familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat og på grund af sin fælles bopæl med ægtefællen i en uafbrudt periode på mindst fem år nyder de rettigheder, der er knyttet til den retsstilling, som han har erhvervet på grundlag af nævnte bestemmelses andet led,

mister disse rettigheder på grund af en skilsmisse, der finder sted efter tidspunktet for erhvervelsen af disse rettigheder.

26 Med henblik på at besvare dette spørgsmål bemærkes for det første, at erhvervelsen af rettigheder i henhold til artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, således som det fremgår af denne bestemmelses ordlyd, forudsætter, at to kumulative betingelser er opfyldt, nemlig at den berørte person dels skal være familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager, der allerede har tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i værtsmedlemsstaten, dels skal have fået tilladelse fra denne stats kompetente instanser til at slutte sig til denne arbejdstager. Det er ubestridt, at disse betingelser i den foreliggende sag var opfyldt af såvel Metin Bozkurt som hans ægtefælle.

27 For det andet bliver de rettigheder, som nævnte bestemmelse tildeler en tyrkisk statsborger, der opfylder de i foregående præmis anførte betingelser, i overensstemmelse med den ordning, som de kontraherende parter har indført inden for rammerne af nævnte bestemmelse, gradvist udvidet i forhold til varigheden af den periode, hvor den berørte faktisk har haft bopæl sammen med den tyrkiske arbejdstager, der allerede opholder sig lovligt i værtsmedlemsstaten.

28 Efter en sådan lovlig bopælsperiode på tre år får den tyrkiske arbejdstager således, alene under forbehold af den fortrinsret, som gives arbejdstagere fra Den Europæiske Unions medlemsstater, ret til at modtage enhver form for tilbud om beskæftigelse (artikel 7, stk. 1, første led, i afgørelse nr. 1/80).

29 Efter at have haft lovlig bopæl i yderligere to år på den pågældende værtsmedlemsstats område har den samme tyrkiske statsborger fri adgang til enhver form for lønnet beskæftigelse efter eget valg (artikel 7, stk. 1, andet led, i afgørelse nr. 1/80). I det foreliggende tilfælde opfylder Metin Bozkurt ubestrideligt dette kriterium.

30 I denne forbindelse skal det præciseres, at det relevante kriterium for anvendelsen af artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, i modsætning til hvad der er tilfældet med hensyn til ordningen i henhold til samme afgørelses artikel 6, stk. 1, som er baseret på et kriterium om udøvelse af lovlig beskæftigelse i bestemte perioder, er kriteriet om lovlig bopæl hos den tyrkiske vandrende arbejdstager. Efter en sådan bopælsperiode af en bestemt varighed får den berørte person ret til at udøve beskæftigelse, uden at sidstnævnte bestemmelse dog fastsætter en forpligtelse hertil eller gør det til en betingelse for at erhverve en rettighed, som er sikret ved afgørelse nr. 1/80 (jf. i denne retning bl.a. dom af 7.7.2005, sag C-373/03, Aydinli, Sml. I, s. 6181, præmis 29 og 31, af 18.7.2007, sag C-325/05, Derin, Sml. I, s. 6495, præmis 56, og af 25.9.2008, sag C-453/07, Er, Sml. I, s. 7299, præmis 31-34). Beskæftigelsessituationen for en tyrkisk statsborger som den i hovedsagen omhandlede er dermed irrelevant.

31 Det bemærkes for det tredje, at Domstolen allerede gentagne gange har fastslået, dels at nævnte artikel 7, stk. 1, har direkte virkning, dels at de i denne bestemmelse omhandlede bopælsperioder kræver en dertil svarende opholdsret, da de ellers ville være helt illusoriske (jf. bl.a. Er-dommen, præmis 25 og 26, samt dom af 18.12.2008, sag C-337/07, Altun, Sml. I, s. 10323, præmis 20 og 21).

32 For det fjerde skal det fremhæves, at ordningen med gradvis erhvervelse af rettigheder i henhold til artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 forfølger et dobbelt formål.

33 I første række, inden udløbet af den indledende periode på tre år, har nævnte bestemmelse til formål at tillade familiemedlemmer til en vandrende arbejdstager at opholde sig hos denne med henblik på derved gennem familiesammenføring at lette adgangen til beskæftigelse og ophold for en tyrkisk arbejdstager, der allerede er lovligt integreret i værtsmedlemsstaten (jf. bl.a. dom af 17.4.1997, sag C-351/95, Kadiman, Sml. I,

s. 2133, præmis 35 og 36, af 22.6.2000, sag C-65/98, Eyüp, Sml. I, s. 4747, præmis 26, og af 11.11.2004, sag C-467/02, Cetinkaya, Sml. I, s. 10895, præmis 25).

34 I anden række sigter samme bestemmelse mod at styrke en varig integration i værtsmedlemsstaten for familiemedlemmer til den tyrkiske vandrende arbejdstager, idet den efter tre års lovlig bopæl giver det berørte familiemedlem mulighed for selv at få adgang til arbejdsmarkedet. Hovedformålet hermed er at styrke nævnte familiemedlems stilling, idet den pågældende i denne fase allerede er lovligt integreret i værtsmedlemsstaten, og at give den pågældende mulighed for selv at tjene til livets ophold i den omhandlede medlemsstat og dermed skabe en situation for sig selv, som er selvstændig i forhold til den vandrende arbejdstagers situation (jf. bl.a. Eyüp-dommen, præmis 26, Cetinkaya-dommen, præmis 25, Aydinli-dommen, præmis 23, og Derin-dommen, præmis 50 og 71).

35 Domstolen har heraf udledt, at familiemedlemmet ganske vist principielt, og med forbehold af lovlige grunde til ikke at gøre det, faktisk skal bo sammen med den vandrende arbejdstager, så længe den pågældende ikke selv har ret til at få adgang til arbejdsmarkedet — dvs. inden udløbet af perioden på tre år — men at dette ikke længere gælder, når den berørte person lovligt har erhvervet denne ret i henhold til artikel 7, stk. 1, første led, i afgørelse nr. 1/80, og at dette må gælde så meget desto mere, når han efter fem år er indehaver af en ubetinget ret til beskæftigelse (jf. Derin-dommen, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).

36 Når betingelserne i artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 er opfyldt, tildeler denne bestemmelse således et familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager en selvstændig ret til at få adgang til arbejdsmarkedet i værtsmedlemsstaten samt den hertil svarende ret til fortsat at opholde sig på dennes område.

37 Disse rettigheder udspringer ganske vist af den situation, som den tyrkiske arbejdstager, fra hvem familiemedlemmet har afledt en opholdsret, på et tidligere tidspunkt befandt sig i på værtsmedlemsstatens område.

38 Som Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber med rette har anført i sit skriftlige indlæg, har et familiemedlem til en sådan arbejdstager, når den pågældende selv har opnået en individuel ret i henhold til artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, nået et integrationsniveau i værtsmedlemsstaten, der er tilstrækkeligt til, at hans situation kan anses for at kunne adskilles fra situationen for det familiemedlem, som havde gjort det muligt for ham at få adgang til denne stats område, og dermed for at være selvstændig i forhold til dette familiemedlems situation (jf. i denne retning Derin-dommen, præmis 50 og 71, og Altun-dommen, præmis 59 og 63).

39 En sådan fortolkning følger også af formålet med afgørelse nr. 1/80 som helhed betragtet, med hensyn til hvilket det gentagne gange er blevet fastslået, at afgørelsen tilsigter at forbedre situationen for tyrkiske indvandrere i værtsmedlemsstaten ved at fremme en gradvis integration af tyrkiske statsborgere, der opfylder betingelserne i en af bestemmelserne i denne afgørelse, og som derfor kan påberåbe sig de rettigheder, de har ifølge afgørelsen (jf. bl.a. dom af 16.3.2000, sag C-329/97, Ergat, Sml. I, s. 1487, præmis 43 og 44, og Altun-dommen, præmis 28 og 29).

40 Under denne synsvinkel har Domstolen anset rettigheder som dem, Metin Bozkurt lovligt har erhvervet på grundlag af artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, for at eksistere uafhængigt af, om de betingelser, der skulle være opfyldt, for at rettighederne opstod, fortsat består (jf. Ergat-dommen, præmis 40, Cetinkaya-dommen, præmis 31, Aydinli-dommen, præmis 26, Derin-dommen, præmis 53, og Altun-dommen, præmis 36), således at et familiemedlem, der allerede er indehaver af rettigheder i medfør af nævnte afgørelse, gradvist kan sikre sin situation i værtsmedlemsstaten og varigt kan integrere sig i denne og føre en tilværelse, som er uafhængig af tilværelsen for

den person, gennem hvem han har erhvervet disse rettigheder (jf. i denne retning bl.a. Ergat-dommen, præmis 43 og 44).

41 Den fortolkning, der er henvist til i den foregående præmis, er blot udtryk for det mere almindelige princip om beskyttelse af velerhvervede rettigheder, som blev fastslået i dom af 16. december 1992, Kus (sag C-237/91, Sml. I, s. 6781, præmis 21 og 22), og hvorefter rettigheder, som en tyrkisk arbejdstager gyldigt kan påberåbe sig i henhold til en bestemmelse i afgørelse nr. 1/80, ikke længere afhænger af, at de omstændigheder, der gav anledning til, at rettighederne opstod, fortsat består, idet afgørelsen ikke opstiller en sådan betingelse. I den sag, der gav anledning til Kus-dommen, var den omhandlede omstændighed netop et ægteskab, som havde gjort det muligt for den pågældende tyrkiske statsborger at rejse ind på værtsmedlemsstatens område, og senere efterfulgtes af en skilsmisse på et tidspunkt, hvor den berørte person allerede havde erhvervet rettigheder, i det konkrete tilfælde i henhold til artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80. Det bemærkes, at samme princip ved dom af 5. oktober 1994, Eroglu (sag C-355/93, Sml. I, s. 5113), præmis 22, fandt anvendelse inden for rammerne af samme afgørelses artikel 7 (jf. i denne retning bl.a. Ergat-dommen, præmis 40, Aydinli-dommen, præmis 26, Derin-dommen, præmis 50, og Altun-dommen, præmis 42 og 43).

42 Hvad for det femte angår de omstændigheder, som medfører fortabelse af de rettigheder, som artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 anerkender for familiemedlemmer til en tyrkisk arbejdstager, der opfylder betingelserne i nævnte stykke, følger det ligeledes af fast retspraksis, at der kun i to tilfælde kan foretages begrænsninger i disse rettigheder, nemlig når den vandrende tyrkiske arbejdstagers tilstedeværelse på værtsmedlemsstatens område på grund af hans personlige adfærd udgør en faktisk og alvorlig trussel for den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i afgørelsens artikel 14, stk. 1, eller når den pågældende har forladt denne medlemsstats område i en længere periode og uden lovlig grund (jf. bl.a. Er-dommen, præmis 30, og Altun-dommen, præmis 62).

43 Den udtømmende karakter af de i foregående præmis nævnte begrænsninger er stedse blevet bekræftet af Domstolen (jf. bl.a. Cetinkaya-dommen, præmis 38, Derin-dommen, præmis 54, Er-dommen, præmis 30, og Altun-dommen, præmis 62).

44 Af ovenstående betragtninger kan det udledes, at ægtefællernes skilsmisse, når den finder sted efter, at det berørte familiemedlem gyldigt har erhvervet rettighederne i medfør af artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, er irrelevant for spørgsmålet om disse rettigheders fortsatte bestående til fordel for den pågældende, selv om denne oprindeligt kun kunne erhverve dem gennem sin tidligere ægtefælle.

45 Det skal endelig præciseres, at fortolkningen i den foregående præmis ikke er uforenelig med kravene i artikel 59 i tillægsprotokollen undertegnet den 23. november 1970. Som generaladvokaten har anført i punkt 50-52 i forslaget til afgørelse med en begrundelse svarende til Domstolens begrundelse i Derin-dommens præmis 62-67 samt i præmis 21 i dom af 4. oktober 2007, Polat (sag C-349/06, Sml. I, s. 8167), kan situationen for et familiemedlem til en vandrende tyrkisk arbejdstager ikke med føje sammenlignes med situationen for et familiemedlem til en vandrende arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, henset til de betydelige forskelle, der karakteriserer deres respektive retlige situationer (jf. i denne retning dom af 21.1.2010, sag C-462/08, Bekleyen, Sml. I, s. 563, præmis 35-38 og 43).

46 Herefter skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 skal fortolkes således, at en tyrkisk statsborger såsom sagsøgeren i hovedsagen, der i sin egenskab af familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat og på grund af sin fælles bopæl med ægtefællen i en uafbrudt periode på mindst fem år nyder de rettigheder, der er knyttet til den retsstilling, som han har erhvervet på grundlag af nævnte bestemmelses andet led, ikke

mister disse rettigheder på grund af en skilsmisse efter tidspunktet for erhvervelsen af disse rettigheder.

Det andet spørgsmål

47 Det følger af fast retspraksis, at EU-retlige forskrifter ikke kan gøres gældende af borgerne med henblik på at muliggøre svig eller misbrug, og at de nationale domstole i det enkelte tilfælde på grundlag af objektive elementer kan tage de berørte personers misbrug eller svigagtige adfærd i betragtning som grundlag for i givet fald at afvise, at vedkommende kan drage fordel af EU-retlige forskrifter (jf. bl.a. dom af 9.3.1999, sag C-212/97, Centros, Sml. I, s. 1459, præmis 25, af 21.2.2006, sag C-255/02, Halifax m.fl., Sml. I, s. 1609, præmis 68, og af 20.9.2007, sag C-16/05, Tum og Dari, Sml. I, s. 7415, præmis 64).

48 Domstolen har således udelukket, at beskæftigelsesperioder, som en tyrkisk statsborger kun har kunnet tilbagelægge på grund af svigagtig adfærd, der har ført til en straffedom, kan anses for lovlige med henblik på anvendelsen af artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, eftersom den berørte person reelt ikke opfyldte betingelserne i denne bestemmelse og derfor ikke havde haft lovlig opholdsret i henhold til samme bestemmelse (jf. dom af 5.6.1997, sag C-285/95, Kol, Sml. I, s. 3069, præmis 26 og 27, og af 11.5.2000, sag C-37/98, Savas, Sml. I, s. 2927, præmis 61).

49 Det kan således ikke tillades, at en tyrkisk statsborger uretmæssigt forsøger at skaffe sig fordele, som er sikret ved en af bestemmelserne i afgørelse nr. 1/80.

50 I det foreliggende tilfælde fremgår det imidlertid af de sagsakter, som den forelæggende ret har fremsendt til Domstolen, at de nationale retter, som har truffet realitetsafgørelse i den nu for Bundesverwaltungsgericht verserende sag, udtrykkeligt har fastslået, at Metin Bozkurt lovligt havde den retsstilling, som følger af artikel 7, stk. 1, andet led, i afgørelse nr. 1/80. Der er i øvrigt ikke blevet fremlagt nogen oplysninger for Domstolen, der kan føre til at antage, at der i hovedsagen skulle have været tale om et fiktivt ægteskab, som alene var blevet indgået med det formål uretmæssigt at udnytte de fordele, der følger af reglerne vedrørende associeringen EØF-Tyrkiet.

51 På denne baggrund skal det fastslås, at Metin Bozkurt i hovedsagens tilfælde blot udøver rettigheder, som han er blevet udtrykkeligt tildelt ved afgørelse nr. 1/80, og at han har opfyldt samtlige betingelser for at erhverve disse.

52 Den omstændighed, at en sådan tyrkisk statsborger fuldt ud drager fordel af de rettigheder, som er sikret ved nævnte afgørelse, og som han på et tidligere tidspunkt lovligt har erhvervet, kan ikke i sig selv anses for at udgøre et retsmisbrug.

53 Den forelæggende ret er imidlertid — dog uden at forelægge et spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 14, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 — i tvivl om, hvorvidt Metin Bozkurts påberåbelse af den retsstilling, som er erhvervet i henhold til artikel 7, stk. 1, i samme afgørelse, under de særlige omstændigheder i hovedsagen ikke vil kunne være i modstrid med hensynet til den offentlige orden, henset til den grove straffelovsovertrædelse, han har begået efter denne erhvervelse, over for netop den person, fra hvem han har afledt denne retsstilling.

54 I denne henseende skal det præciseres, at det er artikel 14, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, som tilvejebringer den relevante retlige ramme for bedømmelsen af, hvorvidt en tyrkisk statsborger, der er blevet dømt for strafbare handlinger, gennem en udvisning

fra værtsmedlemsstaten kan fratages de rettigheder, som tilkommer ham direkte i henhold til denne afgørelse (jf. bl.a. Derin-dommen, præmis 74).

55 For så vidt angår fastlæggelsen af rækkevidden af undtagelsen vedrørende den offentlige orden i nævnte bestemmelse skal man i overensstemmelse med fast retspraksis henholde sig til den fortolkning, der er givet den samme undtagelse på området for den frie bevægelighed for arbejdstagere, der er statsborgere i Unionens medlemsstater (jf. bl.a. Polat-dommen, præmis 30).

56 Domstolen har stedse understreget, at nævnte undtagelse, som afviger fra det grundlæggende princip om den frie bevægelighed for personer, skal fortolkes strengt, og at dens rækkevidde ikke kan bestemmes ensidigt af medlemsstaterne (jf. bl.a. Polat-dommen, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

57 Det følger af Domstolens faste praksis, at nationale myndigheders påberåbelse af begrebet den offentlige orden forudsætter, at der ud over den forstyrrelse af samfundsordenen, som enhver lovovertrædelse indebærer, foreligger en reel og tilstrækkeligt alvorlig trussel mod et grundlæggende samfundshensyn (Polat-dommen, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

58 Foranstaltninger, der træffes af hensyn til den offentlige orden eller sikkerhed, bør udelukkende støttes på den pågældendes personlige adfærd. Sådanne foranstaltninger kan derfor ikke automatisk træffes efter en straffedom og med generalpræventive formål (Polat-dommen, præmis 31 og 35).

59 Den omstændighed, at der foreligger en straffedom, kan således kun påberåbes, såfremt de omstændigheder, der har ført til domfældelsen, er udtryk for en individuel adfærd, der indebærer en aktuel trussel mod den offentlige orden (jf. bl.a. Polat-dommen, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

60 Det tilkommer derfor de berørte nationale myndigheder i det enkelte tilfælde at foretage en vurdering af den personlige adfærd, der er udvist af den person, der har begået en lovovertrædelse, samt af, om adfærden indebærer en aktuel, reel og tilstrækkeligt alvorlig trussel mod den offentlige orden og sikkerhed, og de skal desuden påse, at såvel proportionalitetsprincippet som den berørte persons grundlæggende rettigheder overholdes. Særligt kan der kun træffes en afgørelse om udvisning i henhold til artikel 14, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, hvis den pågældendes individuelle adfærd indebærer en konkret risiko for nye alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden (jf. Derin-dommen, præmis 74).

61 På baggrund af ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at:

— det ikke udgør retsmisbrug, at en tyrkisk statsborger såsom sagsøgeren i hovedsagen påberåber sig en lovligt erhvervet ret i henhold til artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, skønt den pågældende efter at have erhvervet denne ret gennem sin tidligere ægtefælle har begået en grov strafbar handling over for denne, som har ført til domfældelse af den pågældende

— samme afgørelses artikel 14, stk. 1, derimod ikke er til hinder for, at der foranstaltes udvisning af en tyrkisk statsborger, der er blevet dømt for strafbare handlinger, for så vidt som hans personlige adfærd udgør en aktuel, reel og tilstrækkeligt

alvorlig trussel mod en grundlæggende samfundsmæssig interesse. Det tilkommer den kompetente nationale ret at bedømme, om dette er tilfældet i hovedsagen.

Sagens omkostninger

62 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) Artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 af 19. september 1980 om udvikling af associeringen vedtaget af associeringsrådet, som blev oprettet ved aftalen om oprettelse af en associering mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Tyrkiet, skal fortolkes således, at en tyrkisk statsborger såsom sagsøgeren i hovedsagen, der i sin egenskab af familiemedlem til en tyrkisk arbejdstager med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en medlemsstat og på grund af sin fælles bopæl med ægtefællen i en uafbrudt periode på mindst fem år nyder de rettigheder, der er knyttet til den retsstilling, som han har erhvervet på grundlag af nævnte bestemmelses andet led, ikke mister disse rettigheder på grund af en skilsmisse efter tidspunktet for erhvervelsen af disse rettigheder.

2) Det udgør ikke retsmisbrug, at en tyrkisk statsborger såsom sagsøgeren i hovedsagen påberåber sig en lovligt erhvervet ret i henhold til artikel 7, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, skønt den pågældende efter at have erhvervet denne ret gennem sin tidligere ægtefælle har begået en grov strafbar handling over for denne, som har ført til domfældelse af den pågældende.

Samme afgørelses artikel 14, stk. 1, er derimod ikke til hinder for, at der foranstaltes udvisning af en tyrkisk statsborger, der er blevet dømt for strafbare handlinger, for så vidt som hans personlige adfærd udgør en aktuel, reel og tilstrækkeligt alvorlig trussel mod en grundlæggende samfundsmæssig interesse. Det tilkommer den kompetente nationale ret at bedømme, om dette er tilfældet i hovedsagen.

Underskrifter